

OLIWIA CZARNOCKA

rzecznik patentowy
POLSERVICE, Kancelaria Rzeczników Patentowych

Projekty racjonalizatorskie

Wspieranie innowacji w przedsiębiorstwie

Innowacyjne rozwiązania mogą nie tylko umożliwić rozwiązywanie poważnych problemów w danej dziedzinie techniki lub tworzenie nowych, nieznanych do tej pory produktów i usług, kreując w ten sposób wizerunek przedsiębiorstwa na rynku – mogą również przyczynić się do rozwiązania drobnych problemów w przedsiębiorstwie lub wprowadzenia usprawnień. Takimi „małymi” rozwiązaniami innowacyjnymi są projekty racjonalizatorskie.

Ramy prawne dotyczące projektów racjonalizatorskich zostały ujęte w ustawie Prawo własności przemysłowej. Ustawa wspomina o projektach racjonalizatorskich jedynie w dwóch przepisach, tj. w art. 7 oraz 8. Przedsiębiorca ma zatem dużą swobodę wyboru i kształtowania modelu racjonalizacji w swoim przedsiębiorstwie.

Swoboda przedsiębiorcy

Artykuł 7 wskazuje, że „Przedsiębiorcy mogą przewidzieć przyjmowanie projektów racjonalizatorskich na warunkach określonych w ustalonym przez siebie regulaminie racjonalizacji.” Swoboda kształtowania podejścia do racjonalizacji widoczna jest od samego początku, ponieważ to przedsiębiorca definiuje jakie rozwiązanie uzna za projekt racjonalizatorski. Jedynym ograniczeniem jest ograniczenie wskazane w pkt 2 art.7, a mianowicie: „Przedsiębiorca może uznać za projekt racjonalizatorski, w rozumieniu ustawy, każde rozwiązanie nadające się do wykorzystania, niebędące wynalazkiem podlegającym opatentowaniu, wzorem użytkowym, wzorem przemysłowym lub topografią układu scalonego.” W takim regulaminie przedsiębiorca powinien określić – co najmniej – jakie rozwiązania i przez kogo dokonane uznaje się

w przedsiębiorstwie za projekty racjonalizatorskie. Powinien również wskazać sposób rozpatrywania zgłoszonych projektów i zasady wynagradzania twórców tych projektów.

Co może być projektem racjonalizatorskim?

Rozwiązaniami nadającymi się do wykorzystania mogą być rozwiązania techniczne, techniczno-organizacyjne i organizacyjne dotyczące realizowanej produkcji lub świadczonej usługi, polegające na ulepszeniu bądź usprawnieniu logistyki, procedur, przepływu materiałów i wyrobów, ulepszeniu parametrów technicznych, twórczym przystosowaniu znanego rozwiązania do potrzeb przedsiębiorstwa, poprawieniu warunków bhp i ochrony środowiska, a także optymalizacji oprogramowania stosowanego w przedsiębiorstwie.

Przedsiębiorca może również określić, jakie rozwiązania nie będą uznawane za projekty racjonalizatorskie. Takimi rozwiązaniami mogą być proste rozwiązania, które nie wykazują znamion jakiegokolwiek innowacyjności, dotyczą dostępnych ogólnie urządzeń czy rozwiązań, a także rozwiązań o charakterze estetycznym. Innymi przykładami rozwiązań, które przedsiębiorca może

wyłączyć z możliwości zgłaszania jako projekty racjonalizatorskie są rozwiązania będące wynikiem pracy badawczo-rozwojowej wykonanej na zamówienie przedsiębiorcy, a także ogólnej koncepcji – bez określenia środków technicznych lub techniczno-organizacyjnych, które są konieczne do uzyskania zaplanowanego efektu.

Kto może opracować projekt racjonalizatorski?

Projekt racjonalizatorski może zgłosić każdy pracownik zatrudniony na umowę o pracę albo osoba, która świadczy usługi na podstawie umowy zlecenia lub umowy o dzieło. W niektórych przypadkach można wyłączyć pewne grono osób – np. od kadry menedżerskiej można oczekiwać, że pewien poziom innowacyjności w rozwiązywaniu problemów wpisany jest w zajmowane stanowisko i jest za to pobierane wynagrodzenie, a zatem nie mogą one zgłaszać projektów racjonalizatorskich, za które przewidziane byłoby wynagrodzenie dodatkowe. Do grupy osób wyłączonych z możliwości zgłaszania projektu racjonalizatorskiego można dołączyć również – w zależności od wielkości i rodzaju przedsiębiorstwa – członków zarządu, członków rady nadzorczej czy pracowników i/lub kierownika działu ds. innowacyjności.

Twórca ma prawo do wymieniania go jako twórcy w opisach, rejestrach oraz w innych dokumentach i publikacjach.

Sposób rozpatrywania zgłoszonych projektów

Przedsiębiorca powinien określić w regulaminie jednostkę, która będzie właściwa do przyjmowania i ewidencjo-

PROJEKT RACJONALIZATORSKI MOŻE ZGŁOSIĆ KAŻDY PRACOWNIK ZATRUDNIONY NA UMOWĘ O PRACĘ ALBO OSOBA, KTÓRA ŚWIADCZY USŁUGI NA PODSTAWIE UMOWY ZLECENIA LUB UMOWY O DZIEŁO.

nowania projektów. Korzystne byłoby również opracowanie ogólnych druków (formularzy), które posłużą do uporządkowania przez twórcę informacji o projekcie. Zgłoszenie projektu na formularzu powinno zawierać dane twórcy, zwięzły i jasny opis proponowanego rozwiązania, jego zastosowanie, schematy oraz wykresy konieczne do oceny. Dobrym posunięciem byłoby przeprowadzenie przez twórcę analizy SWOT, czyli określenie mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń.

Regulamin powinien również wskazywać organ, który będzie oceniał zgłaszane rozwiązania pod kątem ich przydatności w przedsiębiorstwie. Taki organ – nazwany przykładowo zespołem ds. racjonalizacji – może odpowiadać za wydawanie decyzji i rozpatrywanie odwołań, opracowywanie planu wdrażania rozwiązań i ich monitorowanie, a także szkolenie i popularyzowanie działalności racjonalizatorskiej. Regulamin powinien również zawierać zakaz oferowania projektów racjonalizatorskich przez twórców oraz inne osoby zatrudnione w przedsiębiorstwie innym przedsiębiorcom, jak również informacje dotyczące odpowiedzialności w przypadku wprowadzenia przedsiębiorcy w błąd co do osoby będącej twórcą rozwiązania.

Zasady wynagradzania twórców projektów

Artykuł 8 ustawy Prawo własności przemysłowej wskazuje, że twórca projektu racjonalizatorskiego przyjętego przez przedsiębiorcę do wykorzystania ma prawo do wynagrodzenia określonego w regulaminie obowiązującym w dniu zgłoszenia projektu, chyba że wydany później regulamin jest dla twórcy korzystniejszy.

Regulamin powinien zawierać wskazówki dotyczące określania wysokości wynagrodzenia przysługującego za zgłoszony projekt. Sposób określania wynagrodzenia może być uzależniony od tego, czy rozwiązanie przynosi korzyści wymierne, czy niewymierne dla przedsiębiorcy.

Uporządkowanie przez przedsiębiorcę spraw związanych z racjonalizacją zmniejsza ryzyko potencjalnych roszczeń ze strony pracowników za opracowanie danego projektu racjonalizatorskiego. Sprawy sporne między pracownikiem a przedsiębiorcą, zgodnie z art. 284 pkt 3 ustawy Prawo własności przemysłowej, rozwiązywane są w trybie postępowania cywilnego na zasadach ogólnych.

Uregulowanie w przedsiębiorstwie spraw związanych z projektami racjonalizatorskimi umożliwia nie tylko uzyskanie przewagi konkurencyjnej, ale również oszczędności w procesie produkcji lub poprawę jakości oferowanych usług. Odpowiednie bodźce i motywacja, związane z unormowaniem wdrażania nowych rozwiązań, wpływają pozytywnie również na podejście pracowników do ciągłego podnoszenia jakości swojej pracy, co wydaje się bardzo cenne w realiach współczesnego rynku. ■

Oliwia Czarnocka

UREGULOWANIE W PRZEDSIĘBIORSTWIE SPRAW ZWIĄZANYCH Z PROJEKTAMI RACJONALIZATORSKIMI UMOŻLIWIA NIE TYLKO UZYSKANIE PRZEWAGI KONKURENCYJNEJ, ALE RÓWNIEŻ UZYSKANIE OSZCZĘDNOŚCI W PROCESIE PRODUKCJI LUB POPRAWĘ JAKOŚCI OFEROWANYCH USŁUG.